

שמעתא עמיקתא

גליון תרל"ט | פרשת בשלה | תשפ"ה | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

פניני הלכה

האם ש"ץ יאמר ב' פעמים תיבת "אמת"

איתא במדרש (תנחומא קדושים ו) אמר רבי מני לא תהא ק"ש קלה בעינך מפני שיש בה רמי"ח תיבות כמנין אברים שבאדם, ומחס ברוך שם. אמר הקב"ה אם שמרת את שלי לקרות ק"ש כתקנה אני אשמור את שלך.

ובזהר חדש (רות דפו"י דף ע"ז) אמר רבי נחוראי בק"ש יש רמי"ח תיבות כמנין רמי"ח אברים של אדם, והקורא ק"ש כתיקונה כל איבר נוטל תיבה אחת לעצמו ומתפאח בו וכו'. והלא בק"ש אין שם אלא רמי"ח תיבות וכו', א"ל כך שמעתי מאבא דבקי"ש יש רמי"ח תיבות חסר תלת, למנין אבריו של אדם, מאי תקנתיה, תקינו דש"ץ חוזר שלשה תיבות אלו, ומאי נינהו ה' א-להיכם אמת.

וכתב ה**טור** (סי' ס"א) דיש שנוהגין לומר תחילה א-ל מלך נאמן, ויש מוסיפין לומר אמן א-ל מלך נאמן, ונותנין טעם לדבריהם שקי"ש יש בה רמי"ח תיבות כמנין אבריו של אדם, אלא שחבר דמי שעונה אחר השלים באלו ארבע. ורמ"ה כתב דמי שעונה אחר ברכת עצמו הוא טעות ונקרא בור והוה הפסקה, וכ"ש הכפסיק בא-ל מלך נאמן. עכ"ת ע"ש. לנייעוין בב"י (ס) דכתב להעיר דאין חסרים אלא ג' תיבות. ובב"ח (ש) כתב ליישב דס"ל דלעולם ועד חד תיבה היא דלעולם ועד פ"י לעולמים ע"ש.

וכתב ה**ב"י** דאצי"ג דהרמ"ה סתר מנהג זה משום דלייתא במתניי ולא בגמ', מ"מ נראה שמנהג קדמון היה, אלא שאח"כ בטלוהו כדי שלא להפסיק בין הבוחר בעמו ישראל לשמע, ותקנו במקומו שיחזור השי"ע ה' א-להיכם אמת, והכי איתא בתקונים תיקוני ה' ואיהי כיללא מדי' פרשיון דק"ש דאינון רמי"ח עם א-ל מלך נאמן, ובגין דלא עבדין הפסקה תיקוני לאחזרה שליחא דציבורא ה' א-להיכם אמת ע"כ. וכן נהגו בני ספרד שלא לומר א-ל מלך נאמן, ולהשלים הג' תיבות חוזר השי"ע ה' א-להיכם אמת, שבתחילה מסיים פרשת ציצית ואומר אמת, וחוזר ואומר בקול רם ה' א-להיכם אמת וכו'. ויש דמקשין דהא מדברי הגמ' (ברכות ד) מבואר דאין לומר אמת תרי זמנין אפי' לשליח ציבור, ופי"ל דשאני התם שהיה מזכיר ב' פעמים אמת בלא הפסק, אבל הכא שחוזר ואומר ה' א-להיכם אמת שפיר דמי. עכ"ת ד.

וכ"כ דלינא ב**שו"ע** (סי' ס"א ס"ג) - בקי"ש יש רמי"ח תיבות, וכדי להשלים רמי"ח כנגד אבריו של אדם מסיים שי"ע ה' א-להיכם אמת, וחוזר ואומר בקול רם ה' א-להיכם אמת. עכ"ל. וצ"ב דהלא אם חוזר ב' פעמים תיבת אמת נמצא דאית ליה רמי"ח תיבות.

ובשו"ת מה**רלב"ח** כתב (סי' ע"ח) דיש שנוהגים בשמלמיה הקי"ש ואומרים תיבת אמת בלחש, ואח"כ אומרים ה' א-להיכם אמת, ונראה שזהו המנהג היפה. ויש שנוהגים שמשלמיה הקי"ש ואינם אומרים תיבת אמת אלא חוזרים ה' א-להיכם אמת. ולפי המנהג האחרון, תיבת אמת היא מן המנין, ואינם חסרים אלא ב' תיבות, כי גם הציבור אמרו אמת, ולכן חוזר השי"ע ה' א-להיכם להשלים החסרון, ובין הוא ובין הציבור יש רמי"ח תיבות. ולפי המנהג הראשון נראה שאמת אינו מן המנין כשאוברים אותו בפעם הראשון חן השי"ע והן הציבור, ואינם אומרים אותו אלא כדי שלא להפסיק בין ויאמר לאמת, ולכולם יש רמי"ח תיבות, אמנם בפעם השנייה היא מהמנין כיון שכבר אמרו אותו. וכן נראה מלשון המדרש שאמר כדי להשלים לכל הקהל רמי"ח תיבות וכדי שלא יפסיק לאמת.

וכיוצא ב' מצינו בשו"ת מה**ר"ם אלשקר** (סי' ס"ז) דכתב מדברי המדרש משמע בהדיא דצריך לחתום באמת ולחזור ולומר ה' א-להיכם אמת, ואצי"ג דאמת היא מברכות ק"ש ולא מק"ש, מ"מ חשיבין ליה כאילו היא מק"ש גופה כיון שאינו יכול להפסיק בין א-להיכם אמת, ולפיכך ש"צ אורמה רני פעמים האי למטבע הברכה והאחרת לתשלום אמת, וכן מבואר בטור הזוהר דחותם במילת אמת וחוזר ואומר ה' א-להיכם אמת.

וע"פ בשו"ת הרדב"ז (ח"ד אלף קכ"ז - הישנות ס"י נ"ה) דכתב דלימך לחזנים שיאמרו תיבת אמת הראשון בלחש שלא להפסיק בין א-להיכם אמת, ולא בקול רם כדי שלא יחשוב העולם שמותר לכפול המילה, כי לא כל העולם יבינו הטעם.

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ק וראש בולל הוראה רמות

שמעתא אליבא דהלכתא

האם כתם באויר בכלל כתם על דבר שאינו מקבל טומאה

א. גורת כתמים. ב. קלוטה כמי שהונחה. ג. לחומרא או אף לקולא. ד. כמי שהונחה בקרקע או כמנוח באויר. ה. אם הוי כנוגע. ו. איך קיי"ל בקלוטה כמי שהונחה. ז. אוחו הדבר בידו / קלוטה כמי שהונחה בתפילין. ח. עוד בהנ"ל. ט. אם אמרינן לבוד. י. כתם באויר.

א. גורת כתמים

מבואר **בש"ס** (נ: - נט:) דגזרו חכמים על ראייה ללא הרגשה. וכן נפסק ב**טו"ע** (יו"ד סי' קצ). ועיי"ש (ס"ג) שנקטו כרבי נחמיה (שם ס: ד) דס"ל שלא גזרו טומאת כתמים כשרואה על דבר שאינו מקבל טומאה. ופרשו **התוס'** (שם נח. ד"ה כרבי) דהיינו טעמא דר"י כיון דחדרי שהכתם בו טהור, גם עליה לא גזרו טומאה. וכן הביא **הח"י** (כ"י סי' ח). ו**הרשב"א** (נ: ד"ה אמה) כתי' בשם **מורו הרב ז"ל** לפי שלא גזרו אלא על דם שנמצא בדבר שראוי לטמאו מחמת ריעות דם דאשתכח בגויה ואגב הכי מטמינן גם אותה. ו**הר"ן** (נ: ס) כתי' כי היכן שמה שנמצא עליו הכתם טמא גזרו כדי שלא יבאו לטהר הבגד, אבל כשנמצא בדבר שאינו מקבל טומאה לא גזרו עליה. ו**הערוה"ש** (אות מ) כתי' דכשגזרו חז"ל על הכתמים גזרו על טומאת הדבר שנמצא בו הכתם ולפיכך אמרו דאם נמצא הכתם על דבר שאינו מקבל טומאה כיון דאין בדבר טומאה לא גזרו גם על טומאתה.

יוצא דכיון שטמאים את הכלי מטמאים גם בעלת הכתם וממילא דבר שאינו מקבל טומאה לא טמאו אותה. ולפי"ז אם מצאה באויר כיון שאינו מקבל טומאה י"ל שטהורה. אלא שיש לדון האם כתם באויר שסופו לנוח על דבר המקבל טומאה, וכן כתם שנמצא על דבר המקבל טומאה (כגון שהוא תלוי על הגוף) ועומד ליפול על דבר שאינו מקבל טומאה, דנים אותו לפי המקום שעתיד לנוח או לפי המקום שמצאוהו.

ב. קלוטה כמי שהונחה

תנן **בבב"ק** (ב:) פהט העני את ידו לפניו ונתן תודך ידו של בעה"ב כו', חייב, ובעה"ב פטור. והקשו **בגמ'** (ד:) דאמאי חייב, והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' על ד' ולכא, אמר רבה הא מני ר"ע וכו', דר"ע סבר קלוטה כמי שהונחה דמיא, ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא. ועיי"ש דשקל וטרי ומסיק אלא רבי הוא דתניא זרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב וחכמים פוטרים. ו**פ"ש** קלוטה - החפץ הואיל ונקלט באוירה של רה"ר כמי שהונחה בתוכו הוא ואעי"ג דלא נח, ע"כ.

ובב"ק (ע:) איתא אמר רב פפא באומר לו זורק גניבותיך לחצרי ותיקני לי גניבותיך, כמאן כר"ע דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא דאי כרבנן כיון דמטיא לחצר ביתו קנה לענין שבת לא מחייב עד דמטיא לארעא, באומר לא תיקני לי גניבותיך עד שתנור.

ותנן **ביטין** (עט:) היתה עומדת על ראש הגג וזורק לה (נט) כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת, הוא למעלה והיא מלמטה וזורק לה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת. והקשו **בגמ'** והא כהא דמינטר, וא"ר יהודה אמר שמואל כגון שהיו מחיצות התחתונות עורפות על העליונות כו', כמאן כרבי דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא א"ל אפי' תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין שבת, אבל הכא משום אינטורי הוא והא קא מינטר. ו**פ"ש** קלוטה - בתוך האויר. כמי שהונחה - לארץ דתניא הזורק בשבת מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב וחכמים פוטרים, ע"כ.

ועוד איתא **בזבחים** (בג:) תנן היה עומד חוץ לתנור ושרץ בתנור והושיט ידו לחלון ונטל את הלגין (כלי של מי חטאת) והעבירו ע"פ תנור, ר"ע מטמא וחכמים מטהרין, ובהא פליגי דר"ע סבר כמנוח דמי ורבנן סברי לאו כמנוח דמי, איתביה אביי כו', אלא אמר אביי דכיו"ע לאו כמנוח דמי והכא בהא קמפליגי דר"ע סבר גזרינן שמא ניח ורבנן סברי לא גזרינן, ומודה ר"ע בהזאה כיון דנפק נפק. ו**פ"ש** אלא שאמרה בשיטת ר"ע רבו - דאמר כל הטומאות מטמאין מי חטאת לעוברין על אוירו הלכך נטמאו המים משעברו על אויר הנדה והזאה לא הואי עד שנגעו המים בבשרה. חוץ לתנור - שהיה התנור סמוך לכותל וחוץ לכותל ובו לגין והאדם עומד חוץ לתנור כלומר להלך מן התנור שהתנור מפסיק בינו לבין הכותל, ע"כ.

ג. לחומרא או אף לקולא

ייעו"י **בתושבין** (שבת ס:) דאמרין קלוטה (שבת ט) שכת' דלא אמרינן קלוטה אלא להחמיר, דאי להקל נמי אמרו א"כ זורק ד' אמות ברה"ר הכי משכחתי פ"י דכיון דאמרין קלוטה כמי שהונחה א"כ מיד שיצא מיד הזורק אמרינן כמי שהונחה ונמצא דמה שהולכת אח"כ אינו מצד הזורק אלא מעצמה, וא"כ לכתא כאן מעביר ד"א ברה"ר בבת א', עיי"ש.

אמנם **התוס'** (שבת ה: ד"ה בשלמא) כתי' שקלוטה לר"ע אע"ג דכמי שהונחה דמיא, בזורק ד"א ברה"ר חייב, ולא אמרינן כמי שהונחה תוך ד"א ברה"ר. ו**הרשב"א** (שבת שס ס"ה ת"ר) הקשה לר"ע דאמר קלוטה באויר כמי שהונחה דמיא זורק ד"א ברה"ר הכי משכחת לה דמאיחייב, ו**רבינו הגדול ז"ל** תירץ דלא אמרו בו עזאי ור"ע אלא כשיש שם שינוי רשויות, אבל כשהכל ברשות א' לא אמרו. וכ"כ **המאירי** (שבת ד: ד"ה הורק). ומבואר דאמרין קלוטה בין לקולא ובין לחומרא. וכן מבואר **בהלק"ט** דלהלן.

ד. כמי שהונחה בקרקע או כמנוח באויר

והנה כתי' **רש"י** ב**גיטין** (נט: ד"ה קלוטה) קלוטה בתוך האויר כמי שהונחה לארץ. ומבואר דכמי שהונחה פירושו כאילו נח בקרקע. וכן מבואר **בר"ח** (שם ד"ה ואוקמה) שכת' שקלוטה באויר כמי שהונחה בקרקע דמיא. וכ"כ **המרומי** **שדה** (שבת ד:) לבאר דברי **רש"י** בשבת (שם). ו**הואבני"ז** (או"ח סי' רמ אות ג) כתי' שכן דעת **הרמב"ם בפה"מ** (פרה פ"י מ"ה) דפירש הא דהעביר את הלגין (כלי של מי חטאת) ע"פ התנור ר"ע מטמא, דר"ע לשיטתו אזיל דס"ל שקלוטה כמי שהנחה דמיא וכאילו הלגין בתוך התנור. וכ"כ **הרע"ב** (שם).

אלא דעיי"ש **באבני"ז** שכת' דלפי **תוס'** (שבת ד: ד"ה דאמרין) קלוטה הוי כמנוח במקומו באויר, והיינו ממש"כ שיש קלוטה למעלה מ"י ונחשב קלוטה לפטור כיון שמעלה מ"י נחשב מקום פטור. מוכח שקלוטה נחשב באויר וכן הקלו מעל י'. וכן נקט **החזו"א** (או"ח סי' סג תוס' ד"ה אבל) אליבא ד**תוס'**. ו**בספר החיים** (גרש"י סי' בה על סע"ט) כתי' דקלוטה כמי שהונחה אין הכונה כאלו נח למטה בארץ ממש רק דמקום הזה של האויר נחשב כאלו היה דבר גוש וראוי לנוח עליו דבר ונחשב כמנוח במקום האויר שהוא שם, ע"כ. ו**בהלק"ט** ודעמיה דלהלן מוכח דלא חשיב כמנוח באויר.

ה. אם הוי כנוגע

וע"י **בפתארי"י** (שם) שהטעם שהמשנה דלעיל נקטה פלוגתא דר"י ורבנן רק במי חטאת ולא בשרץ שהושיטו למעלה מתנור, מכלא מצינו פלוגתייהו דר"ע רק בד' מקומות: א. בזורק מרשות לרשות ב. בזרק לאשתו ט. ג. במי שאמר זורק גניבה לחצרי ורקנה לי חצירי. ד. בהושיט לגין של חטאת למעלה מתנור, ובכל הנד' ד' דוכתא נקט לשון קלוטה כמנוח דמי. אבל לא נקט כנוגע דמי. ומשום דכל הנד' א"צ נגיעה ממש דאפי' מפסיק שום דבר, כיון דהונח שם סגי בכל ענין כפי מה שהוא, א"כ מה"ט נמי נקט פלוגתיי רק במי חטאת דסגי לגביי שיטמאו בשהונחו שם אף שלא נגעו, דאצי"ג דמפסיק אויר לא עדיף מהפסק נייר שהוא הפסק ממש ואפי"ה טמא, דמקומו טהור בעינן וליכא. משא"כ בשרץ הוי אפי' נימא קלוט כמנוח דמי, עדיין לאו כנוגע דמי דהרי מפסיק אויר דלא גרע מנייר מפסיק וטהור, ע"כ. מבואר דס"ל קלוטה כו' הוי כמנוח אבל לא הוי כנוגע ממש. ו**מההללק"ט** ודעמיה דלהלן לא משמע הכי. ולפי דבריהם צ"ל דכיון שהשרץ בידו אינו חשיב כמנוח וכמו שנבאר להלן וכמ"ש **המהרש"ם** המובא נמי להלן.

וע"י **ברמב"ם בפ"מ** (פרה פ"י מ"ה) שכת' בהא דמי חטאת דאין הלי כר"ע. וכ"כ **הרע"ב** (שם). ו**הטשו"ע** (רס"י שמו) פסקו דהעומד ברשות היחיד ומוציא לרה"ר דרך מקום פטור, חייב. וביאר ה**ב"ח** (אות א) דחייב משום דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא. וכ"כ **הפמ"ל** (שם מ"ז ס"ק ב) ו**הערוה"ש** (אות ח). ו**המ"א** (סי' שמו ס"ק ח) פסק ע"י **הרמב"ם** (שבת פ"י ג' ה"ט) דהזורק מרה"ר לרה"ר ורה"ר באמצע, פטור. ופירשו **המחצה"ש** (שם) ו**הערוה"ש** (סי' שמו אות א) דפטור דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה.

וכן הוא **ברמב"ם** (ירושלמי פ"ה הי"י) בענין זריקת גט. וביאר **הח"י** (סי' קנח) דס"ל **הרמב"ם** דקיי"ל כחכמים דלאו כהונחה דמי. אלא דע"י **בבית שלמה** (או"ח סי' כח ד"ה זכרי) שכת' דאף דלענין שבת לאו קיי"ל כר"ע דס"ל קלוטה כמי שהונחה היינו משום דשבת בעינן הנחה ממש, משא"כ בעלמא. וכן נראה מדברי הפוסקים בסמוך דבעלמא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי.

